Списание "Архитектура" в желанието си да покаже по-широк спектър от работата на архитектурната колегия, в няколко последователни броя ще се опита да представи творчеството на българските архитекти, работещи извън пределите на Отечеството. "Другата България" е отворена и готова да предостави място за всички, които информират за далечните успехи и постижения на нашите колеги.

мултикултурният контекст и архитектурният език

с примери от съвременната канадска архитектура

д-р арх. Красимир Василев

В памет на моя приятел доц. д-р Румен Захариев

Красимир Василев завършва Архитектурния факултет на ВИАС през 1981 г., а през 1992 г. защитава докторска дисертация в Московския архитектурен институт. Професионалната си кариера започва като проектант в направление "Пристанища" на "Транспроект". През 1994 г. открива свое архитектурно бюро в София. От 2000 г. живее в Торонто, Канада, където работи последователно с WGD Architects, The Kirkland Partnership Architects, а от 2007 г. – с Diamond & Schmitt Architects. По-важни проекти (самостоятелно или в колектив): Концепция за развитие на яхтените центрове в Черноморската рекреационна система на България, Устройствен план на крайбрежието на Торонто, Царското пристанище в Сочи, Русия, Министерство на петрола в Техеран, Иран, Устройствен план на района Финикс в Чънгду, Китай, Хотел "Рейнбоу" край Ниагарския водопад, Комплекс 'yooBulgaria', Обзор, Речна гара в Ел Рама, Никарагуа, Морска гара в Батабано, Куба, Факултет по социални науки към университета в Отава, Канада, Площад Натан Филипс (преустройство) в Торонто и други. Д-р арх. Красимир Василев е лицензиран архитект в България и Канада, член на Асоциацията на архитектите в Онтарио, на Кралския архитектурен институт в Канада, на Камарата на архитектите и на Съюза на архитектите в България.

MULLTICULTURAL CONTEXT AND ARCHITECTURAL LANGUAGE
Krassimir (Kris) Vassilev

In today's world of global interdependence when diverse social groups engage in cultural interchanges facilitated by cross-border mobility, a qualitatively new societal environment is being developed. We are witnessing various approaches in dealing with this global phenomenon.
In contrast to traditional nation-state notions of homogeneous society based on one culture dominating all others, Canada endeavours to promote an integrated society in the most diverse context.
As a sensitive receptor of the dynamic processes in the society, Canadian architecture is probing around and looking for relevant responses to these social changes. Moreover, architecture plays a catalytic role in these processes, as "the environment that man creates becomes his medium for defining his role in it." By transmitting messages that express common values in a democratic multicultural society architecture can influence the process of social integration.
At the same time the 'signals' which architecture spreads are directed to a large spectrum of culturally different recipients. In light of this diverse social environment, the question arises as to what kinds of socio-cultural messages should architecture transmit and what architectural language should be used? Should this language be culturally neutral, universal and thereby largely understandable or should architecture aim to express a more complex cross-culture dialog and symbiotic relationships and thus become more emotionally engaging for all these culture groups?
Regardless of which path is chosen, the architectural language should extend beyond the expression of "cultural plurality and symbiosis" providing that vital binding substance which ties together individual ethnic groups in a coherent civic society.

Вднешния свят на глобална взаимообвързаност и мощни средства за комуникация много съществуващи бариери се размиват, стари категории се променят, нови идеи и ценности достигат до всички точки на света. Това е време на динамични социални промени, когато разнородни социални групи участват в междукултурно общуване и обмяна вследствие и на засилена мобилност и свобода на придвижване, развивайки по този начин една качествено нова социална среда.
Свидетели сме на различни подходи към този глобален социален феномен. За разлика от традиционната представа за нацията държава и за хомогенно общество, основаващо се на една доминираща над всички останали култура, Канада се стреми да развива интегрирано общество в условията на изключително многообразен социално-етнически контекст. Диалектиката на процесите на социална интеграция и признаването на културното многообразие на своите граждани и общности е пътят, избран от Канада към устойчиво обществено развитие.
Като чувствителен отражател на динамичните процеси в обществото, канадската архитектура експериментира в търсенията си да открие съответстваща изява на тези социални промени. Нещо повече, архитектурата изпълнява катализираща функция в тези процеси, доколкото средата, която човек създава, се превръща в "медиум, определящ неговата роля в нея".[a]
Архитектурата влияе на процесите на социална интеграция посредством изявата на ценности, общи за едно демократично и мултикултурно общество. Архитектурният израз на социални характеристики като прозрачност, толерантност и откритост е особено важен за обществени сгради, комплекси на културата и публични пространства, които имат важна роля за утвърждаване на социалното единство.
Един пример за достигната културна прозрачност е сградата на Операта в Торонто. Обширното четириетажно пространство, наречено "градско помещение" (*City Room)* и включващо открит амфитеатър, галерии и др., е изцяло остъклено към един от най-оживените булеварди в града. Демократичността и откритостта на това културно пространство се състои не само във визуалната връзка с градската среда, но и в свободния достъп до представленията, които се провеждат в него. По такъв начин това пространство прераства в своеобразна "градска сцена", като зрителите вътре се превръщат в действащи лица в представление, наблюдавано отвън.
Преустроената и тотално преобразена Художествена галерия на Онтарио следва подобен подход на отваряне към съществуващата градска среда и диалог между изкуство и публика. Сградата е широко достъпна откъм ул. "Дъндас", като на нивото на улицата са разположени ресторант, кафе, магазини за произведения на изкуството, пространства за срещи, както и входът за галерията. Забележително постижение на този проект е разположената на нивото над улицата 135 м дълга и 15 м висока скулптурна галерия "Италия". Монументална и в същото време приветлива и подканваща, тази остъклена към улицата галерия осъществява по един артистичен начин връзката със съществуващия контекст и изразява демократичността на този културен център. Видимата дървена конструкция – един традиционен за Канада материал, допринася за поетичността и уюта на това динамично пространство, което само по себе си е произведение на изкуството.
В търсене на изява на мултикултурния контекст на Торонто (този град представлява мозайка от всички културно-етнически групи в света, като в него се говорят повече от 100 езика) посредством символичния език на архитектурата, проектът за преустройство на площада пред кметството на града предлага изграждане на т.нар. "Алея на света" *(The World's Alley)*. Тази структура от метал и стъкло включва изложбени павилиони и пространства за представления и междукултурно общуване. Свързана с подземната пешеходна система на юг и със сградата на кметството на север, тази структура символизира също така влиянието, което гражданите на Торонто упражняват върху управлението на своя град.

• • •

Opera House, Toronto, Diamond and Schmitt Architects
Photos: Tom Arban
Сграда на операта, Торонто, Даймънд и Шмит Архитекти
Снимки: Том Арбан

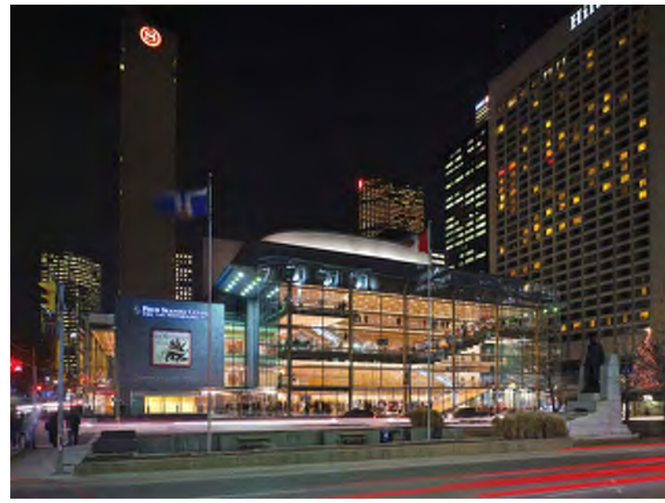

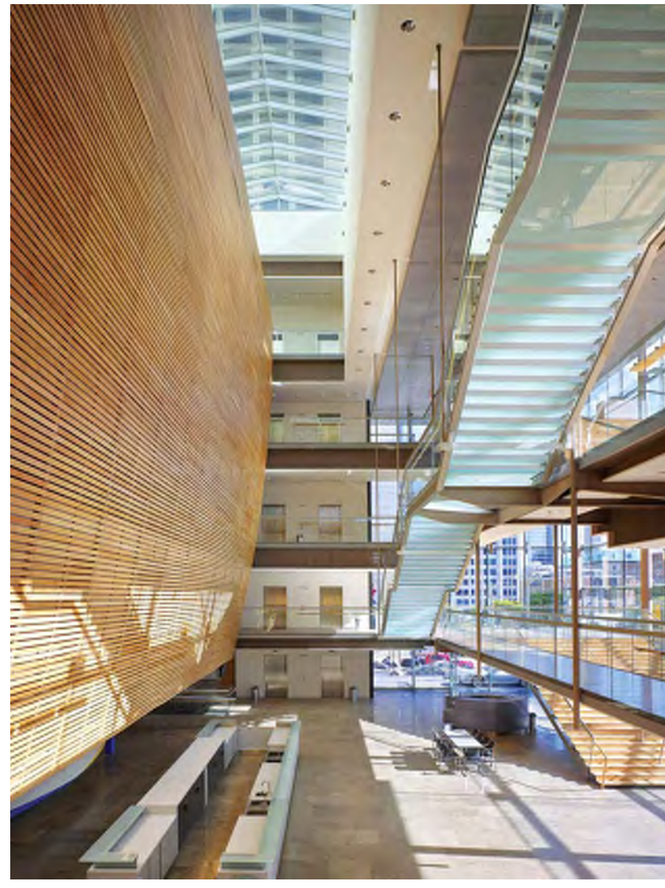

Art Gallery of Ontario, Toronto (expansion and renovation) Gehry Partners, LLP
Художествена галерия на Онтарио, Торонто (разширение и преустройство) Гери Партнърс

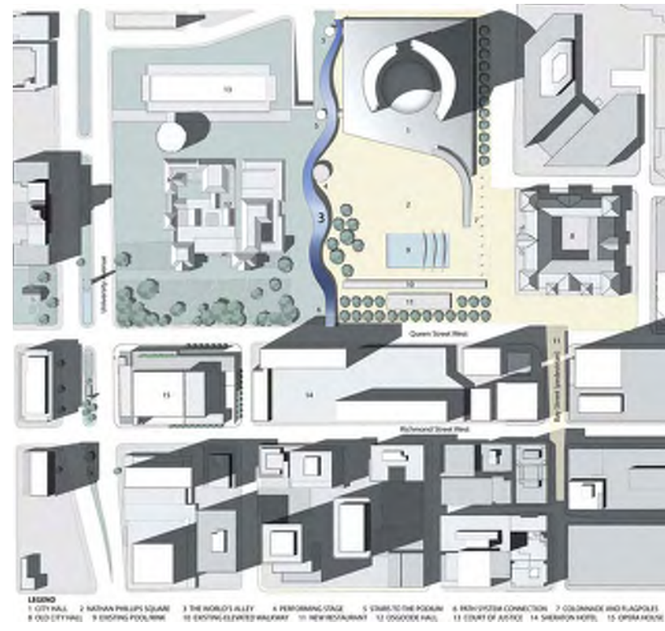

• • •

Подобен подход за създаване на обществено пространство за социално и междукултурно общуване се съдържа и в проекта "Плаж" в град Квебек. Изградена в рамките на празненствата по случай 400-годишнината на града, тази колоритна градина на речния бряг е замислена като хиперсоциално и демократично пространство за срещи и съзерцание, в хармонично съчетание на звуци, цветове и светлина.

Наред с ролята да съдейства за утвърждаване на социалното единство в условията на тази многообразна социална среда, пред канадската архитектура възниква въпросът какви социокултурни сигнали трябва да бъдат излъчвани и какъв език трябва да бъде използван, за да бъдат тези сигнали разбираеми и емоционално ангажиращи за всяка една социално-етническа група и за всеки гражданин поотделно.

За да комуникира успешно в тази среда, архитектурата трябва да изследва културните характеристики на различните социално-етнически общности и да разбира техните стремежи към гражданска изява. Тъй като тези групи не са хомогенни и следователно често са в процес на търсене на културна идентичност в новата си държава, архитектурата би следвало да играе роля в този процес.

Някои подходи в това търсене на културна идентичност се основават на внос на добре познати културни форми. Този начин на репродуциране на идентичност и пресъздаване на среда, която "не съответства на истинското значение на битието"[b] често противоречи на стремежа към социално единство, тъй като подхранва настроения на разделяне и сегрегиране.

Други подходи разчитат на взаимодействието между исторически утвърдени архитектурни стилове. Творческото прилагане на такива подходи понякога надхвърля обикновените колажи от познати архитектурни форми и води до създаване на интересни хибридни пространства. Въпреки това архитектурни парадигми, взети от миналото, дори в комбинация, не притежават методологията и средствата, необходими за ангажиране в комплексния културен диалог в едно съвременно космополитно общество.

В исторически план архитектурата осъществява материалната връзка между минало, настояще и бъдеще, организирайки изградената от човека среда не само в пространството, но и във времето. Това е постигано чрез "извличане от миналото на онова, което е все още актуално днес и в същото време ...формирайки представата за бъдещето на основата на настоящето"[c].

Възпроизвеждането на традиции в общество, в което хората имат различни корени и следователно различно културно минало, е нелека задача. Този процес трябва да отчита наличието на понякога противоречащи си традиции, представени например в архитектурата на местното население (индианците) и колониалния стил на първите заселници. Архитектурата би следвало да интегрира и традициите на новите имигранти, които те носят със себе си в новата си страна – един продължаващ процес, който непрекъснато преоформя социално-културната среда в Канада.

Интегрирането на културните традиции на индианците (наричани в Канада "първите нации") представлява една уникална възможност за внасяне на духовност и символизъм в архитектурния език на канадската архитектура, за достигане на уравновесеност и хармония между архитектура и природна среда. Безспорно достижение в тази насока е културният център в пустинята "Инк-Миип", Британ Калъмбия. Дискретно вписан в своеобразния контекст на пустинята и в същото време изключително силно въздействащ, този комплекс включва закрити и открити пространства, свързани с културните традиции на индианците Осойос. Безспорно най-запомнящият се композиционен елемент е масивната стена, изградена от пластове местни земни маси, смесени с бетон. Тази стена представлява елемент от един цялостен подход за устойчив проект, като в суровите климатични условия нейната маса задържа топлина за зимата и обратно – подпомага охлаждане на пространствата през лятото. Този проект убедително демонстрира как творческото използване на традиционни строителни методи и материали може да бъде съчетано с най-прогресивните тендинции в пректирането и да доведе до съвременно, поетично и запомнящо се архитектурно звучене.

Макар че съвременните интерпретации на модернизма са все още преобладаващите изразни средства в днешната канадска архитектура (неговите принципи изглеждат широко разбираеми и универсални), проекти като културният център в пустинята "Инк-Миип" предлагат една нова изразност, основаваща се на творческо вплъщаване на местните традиции. Съществуващият мултикултурен контекст предполага много по-разнообразна палитра, "не изключваща, а по-скоро приобщаваща"[d] разнообразни изразни средства. Нещо повече, този качествено нов контекст налага развитие и използване на нов език и подходи, тъй като архитектурата не е в състояние да изпълнява "ролята, изискваща се от новата среда само със средствата от миналото"[e].

Един пример, илюстриращ уникалността на социалните поръчки към архитектурата в този нов социокултурен контекст, е Мултирелигиозният център в университета в Торонто. Идеята на университетското ръководство за преустройство на съществуващи компютърни зали в помещения за молитви, медитация и неформални срещи на студенти от различни религии и култури е истинско предизвикателство за авторите на проекта. В търсене на допирни точки между несъвместими на пръв

• • •

Nathan Phillips Square Revitalization, Toronto (Competition Entry)
Krassimir (Kris) Vassilev Architect
Площад Наган Филипс, Торонто (преустройство - конкурсен проект)
Архитект Красимир Василев

Beach, Quebec City
spmb_projects (Eduardo Aquino and Karen Shanski)
Плаж, град Квебек
спмб_проекти (Едуардо Акино и Карен Шански)

NK'MIP Desert Cultural Centre, Osoyoos, British Columbia
Hotson Bakker Boniface Haden Architects + Urbanistes
Photos: Nic Lehoux
Културен център в пустинята Инк-Миип, Осойос, Британ Колъмбия
Хотсън Бакър Бонифас Хейдън Архитекти + Урбанисти
Снимки: Ник Лехокс

• • •

поглед религии, те анализират символите и знаците на всяка една от тях и откриват сходство на композиционни подходи, форми и пространства, както и по отношение на т.нар. свещена нумерология. Квадратът и светлината - две обединяващи теми за различните религии, са основните елементи в композицията на молитвената зала. Свещените за много от религиите числа 3, 4, 8, 12 и 64 са приложени в членението на тавана на залата. Криволичещите мотиви на оникса, подчертани от преминаващата през него дифузна светлина в окачения таван и в челната стена, напомнят асоциативно за земни форми, небеса и вечност. На практика това е едно неутрално и в същото време толерантно пространство с аскетична простота, предразполагащо към съзерцание и размишление, в което всеки намира нещо от собствената си вяра и разбирания.

Този проект в най-силна степен подчертава значимостта на главния въпрос за архитектурния език в условията на един нов мултикултурен контекст: дали да бъде неутрален, универсален и лесно разбираем, или да се стреми към изява на един по-сложен междукултурен диалог и симбиотични отношения, респективно на по-силно емоционално ангажиране на различните социално-етнически общности. Безспорно е обаче, че този уникален културно-социален контекст предполага съответстващи подходи и нови изразни средства. Нещо повече, този език трябва не само да олицетворява "културен плурализъм и симбиоза"[f], но и да осигурява онази жизнено необходима съставка, която свързва отделните културно-етнически групи в единно гражданско общество.

Въпреки че връзката между символичната функция на архитектурата и формирането на социална идентичност е безспорна, социалните промени не водят автоматично до създаването на нови форми, течения и стилове в архитектурата. Окуражително е обаче, че в "културната мъгла"[g] могат да се забележат признаци на нова архитектурна изразност в канадската архитектура. Дали тези начални белези ще прераснат в нов архитектурен език или стил, ще зависи от самите архитекти, от тяхното усещане за социалния контекст, тяхното умение да го разбират и техните творчески възможности да го изразяват със средствата на архитектурата.

The University of Toronto Multi-faith Centre, Toronto
Moriyama & Teshima Architects Photos: Tom Arban
Мулти-религиозен център в университета в Торонто
Морияма и Тишима Архитекти Снимки: Том Арбан

Литература:
a. McLuhan M., Fiore Q., "The Medium is the Message: An Inventory of Effects", Ginkgo Press, 2001
b. Kubler, G. "The Shape of Time", Yale University Press, 1962, p.70
c. Abel, C., "Architecture and Identity: Responses to Cultural and Technological Change" - 2nd edition, Architectural Press, 2000, p.137
d. Venturi R., "Complexity and Contradiction in Architecture" – 2nd ed., The Museum of Modern Art, New York, 2007, p.16
e. McLuhan M., Fiore Q., "The Medium is the Message: An Inventory of Effects", Ginkgo Press, 2001, p.95
f. Kurokawa K. Architects and Associates, "The Philosophy of Symbiosis from the Age of the Machine to the Age of Life", Edizioni Press, 2001, p.7
g. По заглавието на изложбата от картини на Уил Алсоп "Cultural Fog", вдъхновена от пазара Кенсингтън в Торонто